

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ד / גליון קכב

ערש"ק פרשת יתרו ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת פרשת יתרו, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קכב), והוא אוצר בלום מתוך רכבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבאר הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

845 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017/8

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור הא דגופו דהר סיני נתקדש, הגם שדיבורו של הקב"ה הי' "מן השמים"; ע"פ דיוק דברי רש"י בזה – "הרכיז שמים . . והציען על גבי ההר כמצע על המטה".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טז עמ' 223 ואילך)

יינה של תורה

ביאור ענין ביטול מציאות הבריאה לקב"ה שנפעל במתן תורה, ושייכותו לענין נתינת התורה לישראל; ב' אופני ביטול, והביטול הנעלה הנרמז בכתוב "לא תעשון אתי".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לו עמ' 96 ואילך)

חידושי סוגיות

יביא דרשת המכילתא בדין תוספת שהביאו רק לענין שבת, אף שבש"ס שוה הוא בכל המועדים; יקדים מגדר עשה דוחה ל"ת שבמכילתא שם, שהוא דין בהלאו עצמו שלא נאמר במקום דאיכא עשה; עפ"ז יסיק גדר המחודש דהמכילתא בדין תוספת, דאינו רק חיוב על הגברא אלא שהחפצא דקדושת השבת מתפשט, והוא בדומה לגדר עשה דוחה ל"ת; יביא ממה דמצינו מעין זה בדיני מזבח.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טז עמ' 231 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע אודות האופן הרצוי בלימוד התורה.

(אגרות קודש חלק ח עמ' קמז)

מקרא אני דורש

”כמצע על המיטה”

ביאור הא דגופו דהר סיני נתקדש, הגם שדיבורו של הקב"ה הי' "מן השמים";
ע"פ דיוק דברי רש"י בזה – "הרכין שמים .. והציען על גבי ההר כמצע על המטה"

א. בפרשתנו (יט, כ), לגבי מעמד הר סיני: "וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר" וגו'. ומפרש רש"י ענין 'ירידה' זו: "יכול ירד עליו ממש? תלמוד לומר: כי מן השמים דברתי עמכם. מלמד שהרכין שמים, העליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם".

והנה, מקור דברי רש"י הוא במכילתא על הפסוק; אבל ידוע, שרש"י מעתיק רק את מדרשי חז"ל שהם נוגעים להבנת הפשט, "פשוטו של מקרא".

ובעניננו צריך ביאור:

כדי להסביר כיצד מתאימים שני הדברים יחד – מצד אחד "וירד ה' על הר סיני", ומצד שני "מן השמים דברתי עמכם" – מספיק לומר בקיצור: "מלמד שהרכין שמים על גבי ההר וירד עליהם";

מהיכן למד אפוא רש"י, ב"פשוטו של מקרא", להוסיף עוד שני פרטים, שלכאורה אינם דרושים להבנת הפשט:

לקראת שבת

א) "והציען על גבי ההר כמצע על המטה" – מה ענינה של 'הצעה' זו לפירוש הפסוק?
 ב) "וירד כסא הכבוד עליהם" – בפסוק נאמר "וירד ה'", ולמה משנה רש"י וכותב "כסא הכבוד"?

ב. ויש לפרש:

מתוכן הפרשה בכללותה עולה, כי ירדתו של ה' על הר סיני הביאה לכך שההר עצמו נעשה קדוש, שלכן "השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו . . לא תגע בו יד", "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני, כי אתה העדותה בנו לאמר, הגבל את ההר וקדשתו".

וחסר ביאור: אם באמת הקב"ה דיבר "מן השמים", ואין זאת אלא ששמים אלו היו מורכבים מעל הר סיני – כיצד זה נפעלה קדושה בהר עצמו?!

לכן מוסיף רש"י, שהשמים – שמהם דיבר הקב"ה – לא היו מונחים בלבד מעל הר סיני, אלא ש"הציען על גבי ההר כמצע על המטה": כאשר מציעים מטה במצעים, הרי שוב אין מקום להפריד בין המטה לבין המצעים שעלי', כי הם מתאחדים ונעשים למציאות אחת, ואדרבה: המצעים מאבדים מחשיבותם העצמית ונעשים כחלק בלתי נפרד מהמטה –

וכך כאן: הקב"ה הציע את השמים על ההר באופן כזה, שהשמים והר סיני נעשו למציאות אחת; השמים לא נותרו כמציאות נפרדת העומדת על ההר, אלא נעשו ל'מצע' של ההר, כחלק בלתי נפרד מההר, ולכן קדושת השכינה מיוחסת אל ההר עצמו, ועד כדי היותו קדוש.

ג. בדרך זו אפשר להסביר גם את הדגשתו של רש"י – "וירד כסא הכבוד עליהם":

הי' מקום להקשות – מה התייחדה ירידה זו של הקב"ה על הר סיני שהיתה באופן מופלא ומרעיש, "והר סיני עשן כולו . . ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד"? והרי גם ביציאת מצרים ירד הקב"ה בכבודו ובעצמו אל תוך מצרים, ולא היו שם כל אותם פרטים מרעשים ומפליאים! מה השתנתה ירידה זו על הר סיני – מ"וארד להצילו מיד מצרים" (שמות ג, ח)?!

בכדי להסביר את ההבדל מדייק רש"י בלשונו שכאן היתה זו ירידה של "כסא הכבוד". המילים "כסא הכבוד" מדגישים התיישבות וקביעות ("כסא"), וגדלות ומלוכה ("הכבוד"); וזה מה שמייחד את הירידה כאן ביחס לירידה במצרים: כאן התגלה הקב"ה (לא באופן ארעי, אלא) באופן של התיישבות וקביעות על הר סיני, ביחד עם כל יקר כבודו ומלכותו – כמלך היושב על כסא הכבוד שלו. וזה מה שהביא את התקדשות ההר עצמו, ואת כל ה'רעש' וחרדת הקודש המתוארים בפרשה.

יינה של תורה

נתינת התורה – ביטול הבריאה לקב"ה

ביאור ענין ביטול מציאות הבריאה לקב"ה שנפעל במתן תורה, ושייכותו לענין נתינת התורה לישראל; ב' אופני ביטול, והביטול הנעלה הנרמז בכתוב "לא תעשון אתי"

א. בסיום פרשתנו (כ, יט-כ) מספר הכתוב, שלאחרי מתן תורה אמר הקב"ה למשה "כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, לא תעשון אתי אלקי כסף ואלקי זהב לא תעשו לכם". ובפשוטות, בא הכתוב כאן להזהיר מן האמונה ב"אלקי כסף ואלקי זהב" (כפי' הרמב"ן).

ולכאורה תמוה הוא (כמו שהקשה באברבנאל כאן), דמה צורך להזהיר כאן (תיכף לאחרי מ"ת) מן האמונה באלקה אחר, בעוד שבעשרת הדברות כבר נאמר "לא יהי' לך אלקים אחרים גו'?"

וואף הפירוש שכתב באברבנאל שם, שבא "לצוותם שעם האמונה באלקותו לא ישימו בתפילותיהם אמצעיים בינם לבין אלקיהם, ולא יעשו צורות להוריד שפע הכוכבים ולהצליח קנינם", גם הוא תמוה – דהרי גם ענין זה (דעשיית אמצעי) נכלל בגדר עבודה זרה (וכפי שהאריך בזה הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"א וריש פ"ב)).

וע"כ נראה לפרש, שהציווי "לא תעשון אתי" אינו (רק) אזהרה פרטית (על ע"ז או אמצעי וכיו"ב), אלא בו בא לידי ביטוי כללות הענין דמתן תורה, וכדלקמן.

לקראת שבת

י

ב. הביאור בזה יובן בהקדים, דמצינו שבמתן תורה היו ב' ענינים:

הענין הראשון שהי' במתן תורה הוא, כפשוט, דאז היתה נתינת התורה והמצוות לישראל. אמנם, מצינו ענין נוסף שהי' במ"ת, והוא מה דאיתא במדרש (שמו"ר ספכ"ט) "כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח עוף לא פרח. . . אופנים לא עפו שרפים לא אמרו קדוש. . . הים לא נזדעזע הבריות לא דברו. . . כשדיבר הקב"ה על הר סיני השתיק כל העולם כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו".

ומשמעות דברי המדרש, דההתגלות האלקית שהיתה בשעת מ"ת, פעלה הכרה והרגשה בכל הברואים, שהם אינם מציאות כלל בפני עצמם, אלא כל מציאותם היא "מאמיתת המצאו" של הקב"ה – ובלשון המדרש "כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו". והיינו, שבשעת מ"ת נתבטלו כל הברואים להקב"ה [וכמובן, ענין זה הי' אצל בני ישראל במיוחד, וכמ"ש "וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק" – דההתגלות האלקית שהיתה אז פעלה בהם ביטול עד ש"וינעו ויעמדו מרחוק"].

והנה, לפי פשוטו נראה, דב' ענינים אלו אינם שייכים זה לזה. אך להלן יתבאר, שתוכן הענין דנתינת התורה לישראל (ענין הא'), הוא הוא תוכן ענין הביטול שנפעל במ"ת (ענין הב'), וכדלהלן.

ג. בכדי לבאר מהות ענין נתינת התורה לישראל (ענין הא') צריך להקדים, דבגדר רגש הביטול דהאדם ישנם בכללות ב' אופנים:

אופן א – פעולת הכנעה וביטול הנעשית ע"י האדם. וכמו ביטול עבד לגבי אדונו, דמפני שהוא קיבל על עצמו את מרות האדון, לכן הוא מכניע ומבטל את עצמו לאדונו, לשמוע בקולו בכל אשר יצונו.

אופן ב – ביטול הנפעל באדם ע"י גילוי הנעלה ממנו ביותר. וכמו ביטול אדם הפשוט לגבי חכם גדול, דביטול זה (אינו ע"י שהאיש הפשוט מכניע ומבטל עצמו להחכם, אלא) הוא מפני גדלותו של החכם – דמפני שהחכם הוא גדול באיך-ערוך מן האדם הפשוט, לכן מציאות האדם הפשוט בטלה ממילא לגביו.

והנה, ב' אופנים אלו חלוקים גם באיכות הביטול – עד כמה עמוק הוא ביטולו של האדם:

לאופן הא' – מכיון ופעולת ההכנעה והביטול נעשית ע"י האדם, מוכרח שלאחרי כל גודל ביטולו, נשאר הוא עדיין איזו 'מציאות' – דהרי הוא מכניע ומבטל את עצמו (היינו, שישנה כאן מציאות קיימת, שהיא עוסקת בביטול עצמה). וכשם שהוא בעבד הבטל לאדונו, דגם כשהוא בטל אליו בכל עניניו ופרטיו, ישנה כאן עדיין מציאות העבד.

אבל לאופן הב', בו הביטול אינו נעשה מצדו, שהוא מכניע א"ע, אלא הוא מתבטל בדרך

לקראת שבת

יא

ממילא ע"י הגילוי – הנה באופן זה הוא ביטול מוחלט, שלא נשאר כאן שום מציאות שאינה בטלה. וכשם שהוא בביטול האיש הפשוט לגבי החכם הגדול – דמכיון והביטול הוא מצד גדול מעלת החכם, שלגביו האדם הפשוט אינו נחשב כמציאות כלל, הנה בביטול זה, כל מציאות האדם איננה.

ד. ומעתה נבוא לבאר מהות ענין נתינת התורה לישראל, והחידוש הנפלא שנפעל ע"ז:

דהנה, בהפלאות חשיבות ומעלת התורה, איתא בזהר ד"אורייתא וקוב"ה כולא חד" (ראה בזה בארוכה בספר תניא קדישא פכ"ג). והיינו, דדברי התורה ("אורייתא") הם דבר אחד ממש עם "קוב"ה". וכמ"ש (ישע" נא, טז) "ואשים דברי בפוך" ("דברי התורה שמתו בפוך לדבר במ"). מצו"ד) – דדברי התורה הם "דברי", דבר ה' ממש.

וזהו עוצם מעלת החידוש שנפעל בנתינת התורה לישראל במתן תורה:

קודם מ"ת, הנה תכלית העלי' בביטול האבות לקב"ה היתה דרגת הביטול ד'מרכבה' (וכדאיתא במדרש (ב"ר פמ"ז, ו) "האבות הן הן המרכבה") – דכשם שהמרכבה בטלה לגבי הרוכב, והוא יכול להנהיגה כפי רצונו, כך האבות היו בטלים לקב"ה, שכל אבריהם הונהגו רק כפי רצונו ית' ולא כפי רצונות הגוף וכו'. אך בביטול זה, עד כמה שהוא ביטול נפלא ונעלה, הרי עדיין ישנה כאן איזו מציאות – דישנו הרוכב (הקב"ה), וישנה המרכבה הבטלה אליו (והיינו ביטול כבאופן הא' הנ"ל);

אמנם בנתינת התורה לישראל נתחדש, שישנו כאן בהעולם גילוי אלקות ממש (באמצעות התורה, "דברי", כנ"ל), וממילא – אפשר לבוא גם להביטול באופן הכי נעלה: דמכיון והביטול בא ע"י גילוי עליון, הרי מציאותו בטלה ומבוטלת, ולא נשאר בו כלל וכלל מציאות שאינה בטלה (כאופן הב' הנ"ל).

והנה, ע"פ כ"ז מבואר היטב שייכות ב' הענינים שהיו במתן תורה – ענין נתינת התורה עם ענין הביטול שנפעל אז ("צפור לא צוח" וכו', כנ"ל): דבאמת, ענין הביטול שנפעל במתן תורה, שכל הנבראים הכירו שהם אינם מציאות כלל בפני עצמם ("השתיק כל העולם כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו"), כנ"ל, הוא הוא החידוש שנפעל בנתינת התורה לישראל – שתהי' אפשרות (ע"י הגילוי-אלקות שבתורה) לבוא לביטול באופן הכי נעלה, שהאדם אינו מציאות בפני עצמו כלל וכלל.

ה. עפכ"ז יתבאר היטב תוכן הכתוב "לא תעשון אתי", ומה שבו בא לידי ביטוי כללות הענין דמ"ת:

דהנה, משמעות התיבות "לא תעשון אתי", מורה על הביטול באופן הכי נעלה הנ"ל, שלא נשאר כל מציאות שאינה בטלה. וכמבואר בדרושי חסידות (ראה ספר תניא קדישא, שער היחוד והאמונה פ"ה) דישנו ביטול המרומז בכתוב "אין עוד מלבדו", דמשמעות כתוב זה היא, ש"אין עוד"

לקראת שבת

מלבד הקב"ה. אמנם זה שולל רק שאין מציאות שהיא "מלבד" הקב"ה, אך עדיין שייך שתהי' מציאות הטפלה ובטלה לקב"ה (באופן שישנה 'מציאות', אלא שהיא בטלה. כדלעיל באופן הא');

אמנם, הביטול המרומוז בכתוב זה, "לא תעשון אתי", מורה על שלילה והעדר המציאות לגמרי – דאפילו "אתי", דזהו לשון המורה על דבר הטפל (ראה עירובין ד, ב) ובטל לקב"ה, הנה גם מציאות כזו – "לא תעשון". והיינו, דזהו הביטול באופן הנעלה (אופן הב'), דאין שייך כל 'מציאות', ואפילו לא מציאות הבטלה לקב"ה.

והנה, לציווי זה ד"לא תעשון אתי", מקדים הכתוב: "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם". והיינו, דביטול זה ד"לא תעשון אתי", אינו שייך רק לענין הביטול שנפעל במ"ת, אלא אף להענין דנתינת התורה – "דברתי עמכם", וכנ"ל, אשר ענין נתינת התורה לישראל הוא הביטול באופן זה הנעלה.

ונמצא, שבכתוב זה "לא תעשון אתי" (שנאמר תיכף לאחרי מ"ת), בו בא לידי ביטוי כללות החידוש שנפעל במתן תורה – שאז נתחדש הביטול באופן הנעלה הנ"ל, והוא אף מבאר את השייכות שבין ב' הענינים שהיו במתן תורה, כנ"ל.

חידושי סוגיות

בגדר דין תוספת שבת

יביא דרשת המכילתא בדין תוספת שהביאו רק לענין שבת, אף שבש"ס שוה הוא בכל המועדים; יקדים מגדר עשה דוחה ל"ת שבמכילתא שם, דהוא דין בהלאו עצמו שלא נאמר במקום דאיכא עשה; עפ"ז יסיק גדר המחודש דהמכילתא בדין תוספת, דאינו רק חיוב על הגברא אלא שהחפצא דקדושת השבת מתפשט, והוא בדומה לגדר עשה דוחה ל"ת; יביא ממה דמצינו מעין זה בדיני מזבח

"זכור את יום השבת לקדשו"

(פרשתנו כ, ח)

א.

יקשה בהא דבמכילתא הביאו לדין תוספת רק גבי שבת, והוא נגד הש"ס

איתא בגמ' (ר"ה ט, א. יומא פא, ב. וכ"ה בתו"כ אמור כג, כז): "כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש"¹. היינו, דדין הוספה מחול על הקודש, דין אחד וכללי הוא לכל המועדים – שבת יו"ט ויום הכיפורים.

(ועד"ז ברי"ף ורא"ש (פ"ח ס"ח) יומא שם ובשו"ע אדה"ז סרס"א ס"ד. ובר"ה שם: כל מקום שיש בו שבות מוסיפין בו, (אבל בתוד"ה כל נעתק "שנאמר" – כביומא שם. וכ"ה בר"ח ודק"ס שם). הערה 38.

(1) כ"ה ביומא שם. (וראה דק"ס שם). ובשו"ע אדה"ז סרס"א ס"ד. ובר"ה שם: כל מקום שיש בו שבות מוסיפין בו, (אבל בתוד"ה כל נעתק "שנאמר" – כביומא שם. וכ"ה בר"ח ודק"ס שם).

לקראת שבת

והנה, במכילתא (הובא בפרש"י על הפסוק (בשינוי סדר) 2) דרשוהו מן הכתוב "זכור את יום השבת לקדשו" (פרשתנו כ, ח) – "זכור ושמור, זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש, משל לזאב שהוא טורף³ מלפניו ומלאחריו", ולפום ריהטא יש בזה תימה גדולה, מה ראו לדורשו מכתוב זה דמיירי רק בשבת, הא מפשטא דהש"ס נראה דשוה הוא לכל מקום שנאמר שבות.

וואין לומר דכתוב זה הוי רק אסמכתא בעלמא, ולא שילפינן מיני' דין חדש מן התורה⁴, דהא דרשה זו הובאה שם בין כמה דרשות מן הכתובים, ובכולם אינו בגדר אסמכתא לבד, אלא שלמדו דין חדש דאורייתא מן הכתוב ההוא בעצמו, וכהא דהסיקו (שבעות כ, ב) ממה שדרשו שם לפני' ד"זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו", דנשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה. וכן דרשו התם לדינא דאורייתא היתר הקרבת תמיד בשבת, והיתר יבמה ליבם, והיתר שעטנו בציצית – כדלהלן.

ועד"ז לאחר הדרשה הנ"ל דתוספת שבת, למדו החיוב דזכירת שבת בכל ימי השבוע, "תהא זוכרו באחד בשבת, שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת" (כדעת שמאי (ביצה טז, א⁵)), וכן לאח"ז דרש ר' יצחק ש"לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין אלא תהא מונה לשם שבת" – דדין זכירת שבת בימות החול, מ"ע דאורייתא הוא (לדעת הרמב"ן (ראה רמב"ן עה"פ. שו"ע אדה"ז ס"ס ס"ד⁶)).

ודוחק גדול לומר דאיפליגו כאן המכילתא והש"ס מן הקצה אל הקצה לדינא, ולהמכילתא דין תוספת הוא רק בשבת ולא בכ"מ שנאמר שבות⁷, דהא "לאפושי פלוגתא לא מפשינן", ובש"ס (שבת קמח, ב. ביצה ל, א) אמרו דכו"ע מודי "דתוספת יום הכיפורים מדאורייתא"⁸. ומסתבר לומר דלא אפליגו בכללות הדין אם הוא רק בשבת או לאו⁹, רק קמיפלגי במשמעות דורשין,

בש"ס (גם בנוגע ליוהכ"פ) הוא אסמכתא בעלמא. וראה לקמן בפנים ס"ה.

(5) הובא בפרש"י פרשתנו שם. וראה בארוכה רמב"ן עה"פ. ובמפרשי רש"י. שו"ע אדה"ז א"ח סי' רמב ס"י.

(6) וראה מרכבת המשנה למכילתא.

(7) כ"כ במרכבת המשנה למכילתא: האי תנא ס"ל כו' ישמעאל פ"ק דשביעית דס"ל מה חריש רשות וכו' וס"ל כו' חייא מדיפתי פ"ק דר"ה דף ט' דמוקי ועניתם את נפשותיכם (שממנו למדין בגמ' שם הדין דתוס' יוהכ"פ שבת ויו"ט) לאוכל ושותה בתשיעי.

(8) ראה תוד"ה ור"ע ר"ה שם.

(9) אף שבלאה"כ צריך לומר שתרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל – דהרי בר"ה שם אי' דרבי ישמעאל נפקא לי' דמוסיפין מחול על הקודש ביוהכ"פ שבת

(2) וכ"ה בספרי תצא כב, יב (ומוסיף עוד ענין שבדיבור אחד נאמרו). ירושלמי נדרים פ"ג ה"ב (ומוסיף עוד ב' ענינים). שבועות פ"ג ה"ח (כנ"ל בנדרים. וליתא "זכור ושמור בדיבור אחד"). וראה שמו"ר פכ"ח, ד.

(3) וכ"ה גם ביל"ש עה"פ. וי"ג "טורד" (ראה מכילתא הוצאת האראוויטץ. וראה שם עוד גירסא "לאב שהי' טורד").

(4) או שיל' (למעט הפלוגתא עם הש"ס – ראה להלן סוס"א) שבנוגע ליו"ט ס"ל להמכילתא שלימוד הש"ס הוא אסמכתא בעלמא

– וג"ז דוחק גדול, כי עפ"ז צ"ל להלימוד בש"ס בנוגע לתוספת שבת הובא דרך גררא, כי הוא מדאורייתא (אלא שנלמד מזכור ושמור כו').

כן דוחק גדול לומר דלהמכילתא כל הלימוד

לקראת שבת

טו

אי ילפינן ל' לדין זה בשבת מאותו הכתוב שלמדוהו ליו"ט ויוה"כ, דזהו שיטת הש"ס, או דלשבת למדוהו מכתוב אחר, כיון שגדר תוספת בשבת הוא בגדר מחודש מכללותו, ואינו דומה לגדר דין זה ביו"ט ויוה"כ¹⁰, שחידוש דין זה ילפוהו במכילתא מן הכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", דמיירי רק בשבת, ורק בזה נחלקו, דהש"ס לא ס"ל לחידוש זה בשבת¹¹, ולדידי' גדר דין תוספת בשבת ובשאר מועדים אחד הוא. וכמשי"ת להלן.

ב.

יקדים ממה דדרשו קודם לזה במכילתא, בגדר עשה דוחה ל"ת

ויובן בהקדם הא דדרשו במכילתא שם מכתוב זה עצמו: "זכור ושמור שניהם נאמרו בדיבור אחד, מחללי' מות יומת (תשא לא, יד) וביום השבת שני כבשים (פינחס כח, ט) שניהם נאמרו בדיבור אחד, ערות אשת אחיך (אחרי יח, טז) יבמה יבוא עלי' (תצא כה, ה) שניהם נאמרו בדיבור אחד¹², לא תלבש שעטנז (תצא כב, יא) וגדילים תעשה לך (שם, יב) שניהם נאמרו בדיבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן שנאמר וכו'". דיש לומר שבדרשה זו האחרת שהביאו על אותו הכתוב, נרמז לנו גדר המחודש דתוספת שבת.

דהנה, המפרשים (תשובות מהר"ם אל אשקר סי' קב מר"ש ורב האי גאון. ר"ן גאון שבת קלג, א. הליכות עולם הובא בשירי קרבן ירושלמי שבועות פ"ג ה"ח¹³), ביארו דבדרשה זו נתחדש בהא דעשה דוחה ל"ת, דהוא באופן שהלאו אינו כאן מתחילתו (ולא שנאמר דהאיסור ישנו כאן, ורק שהותר לצורך העשה, או אף יתירה מזה – שנדחה מכאן לגמרי ע"י העשה, אלא האיסור אינו כאן מעיקרו), דבמקום שנצטוונו להקריב קרבן לא נאמר הלאו דחילול שבת, ולא בא לכאן האיסור מתחילתו. פירוש, דכלל זה ש"עשה דוחה ל"ת" אינו דין בהעשה, שגדול כוחו לדחות האיסור, אלא הוא גדר ותנאי בה"לאו" עצמה¹⁴, דבמקום ששמירת הלאו תבוא למנוע מקיום העשה אין לאו זה חל מתחילתו.

משא"כ להמכילתא שילפינן תוספת מזכור ושמור, אינו שייך לכאורה ליוה"כ פ' ויו"ט. ועוד: שבת חמורה מהם שהיא בסקילה.

(11) ופליג המכילתא, כהלשון "שבתות מניין".

(12) בשמו"ר שם "וכן דבור זכור את יום השבת לקדשו. ואומר וביום השבת שני כבשים בני שנה. דבור ערות אשת אחיך לא תגלה כי ישבו אחים יחדיו. וכולן אמרן בבת אחת".

(13) וראה יפה מראה לירושלמי נדרים שם. מרכבת המשנה למכילתא. ספרי דבי רב לספרי תצא שם.

(14) כ"ה בר"נ גאון ובהליכות עולם שם. אבל בתשובות מהר"ם שם "להודיע שבשעה שהותר זה

ויו"ט מדתניא ועניתם (הנאמר ביוה"כ פ), והרי (גם) המכילתא הוא דרבי ישמעאל – מ"מ, דיו לומר שתרי תנאי פליגי (רק) בנוגע למקור הלימוד, אבל לא בנוגע לעצם הדין.

(10) ואין לומר שלהמכילתא ילפינן תוס' ביוה"כ פ' ויו"ט (מזכור ושמור הנאמר ב)שבת – כמו לר"ע (ר"ה שם) דלדעת התוס' (שם ד"ה ור"ע) ועוד, יליף כולו (שבת יו"ט ויוה"כ פ) משביעית – כי בשלמא לר"ע שיליף תוס' שביעית מהלשון "תשבחות", אפשר לגמור מיני' גם בנוגע לשבת ויוה"כ פ' כו' שגם בהם נאמר שביעה. ועוד: שבת ויוה"כ פ' כו' חמורים משביעית שהיא רק בלאו.

לקראת שבת

ובסגנון אחר: הקרכת הכבשים ביום השבת, אינה רק קיום העשה דקרבנות מוספים (ותמידים¹⁵) דשבת (שנדחה או הותר הל"ת מפניו), היינו שנאמר דבמקום זה התירה תורה שלא לשמור הלאו¹⁶, אלא בזה מתקיימת גם שמירת הלאו עצמו, כיון שבזה לא נאמר הלאו מתחילתו¹⁷, והמקריב בשבת שמר את הלאו ולא עבר עליו מעיקרא. שזהו פירוש כוונת המכילתא ד"בדיבור אחד נאמרו", היינו דקיום העשה הוא דין ותנאי בהלאו עצמו, ואינם בסתירה זל"ז מעיקרם¹⁸.

ועפ"ז נוכל לבאר בכוונת המכילתא גבי תוספת שבת, בהקדם הדיוק בלשון המכילתא מה שאמרו שהוא "משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו", ולכאורה לא נתוסף בזה מאומה על הדרשה¹⁹, ויש בזה ייתורא לחינם, אחר שכבר אמרו לדרוש מן הכתוב ד"מוסיפין מחול על

ונאמר בפ"ע ובא הכתוב לומר שמצות ציצית דחהו. וכפשטות הלשון והסוגיא בש"ס דלמדין מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת (ראה רמב"ן שם ד, ב ד"ה הא דקאמרינן). ואפי' לדעת ר"ת (הובא ברמב"ן שם. תוס' מנחות מ, ב ד"ה תכלת. ועוד) הרי"ז הותרה.

ועד"ז י"ל החילוק בין המכילתא והש"ס בנוגע ליבום ותמיד (וראה מרכבת המשנה למכילתא כאן. ולהעיר מהאמונות והדעות להר"ג (מאמר ג' פ"ט "הרביעית"). ובצפ"ע הל' שבת פ"ב ה"ב: לא ר"ל אם דחיי' או הותרה רק לגבי חולה (שיש ב"ס) אין (כל ענין השבת).

וצע"ק בר"ג גאון שם, שמפרש באופן הנ"ל כל הדין דעשה דוחה ל"ת דיבמות שם.

וידוע השק"ט במפרשים בכל הנ"ל. ואכ"מ. (19) במנורת המאור לר"י אלנאקאה (פרק ח'): וגרסי' במכילתא זכור ושמור זכור מלפניו ושמור מאחוריו משל למה הדבר דומה, לארי' שהי' בשדה, וכל בני אדם מתפחדין ממנו ונשמרים ממנו מלפניו ומלאחוריו. ומה אם הארי שאינו ממית כו', בני אדם נזהרין מלפניו ומאחוריו, שבת כו' (ועד"ז הוא במדרש הגדול תשא לא, טז. ושם, משל לארי שהוא עורר מלפניו ומאחוריו ומה אם הארי כו'). ומביא (וכן במדה"ג) עוד משלים, למי שהוא שומר את הפרדס כו' אם משמר מבחוץ הרי זה משתמר כו', ויש אומ' מה החרב הזו אין שמירתה אלא כו' אף שבתות ויו"ט אין שמירתן אלא בחול שהוא מוסיף

נאסר זה וללמד שאין זה חילול שבת" (וראה הלשון בשאר מפרשים הנ"ל הערה הקודמת). ולהעיר מפרש"י ברכות (כ, רע"א ד"ה שב ואל תעשה) במת מצוה לכהן "דהתם לאו כבוד הבריות הוא דדחי ל"ת ידיה דמעיקרא כשנכתב ל"ת דטומאה לא על מת מצוה נכתב". וראה תורת האדם להרמב"ן ענין הכהנים ד"ה "תורת כהנים" בסופו.

(15) כי מסתבר דזה ששניהם בדבור אחד נאמרו הוא לא רק בנוגע להתחלת הענין מוספי יום השבת, כ"א גם בנוגע לסיום הענין, "על עולת התמיד גו'", תמידים דיום השבת (ראה פסחים סו, סע"א שמכאן למדים דתמיד קרב בשבת).

(16) להעיר מפ"י הרבמ"ן פרשתנו עה"פ: כי העושה מצות אדוניו כו' ולכן מ"ע גדולה ממל"ת כמו שהאבה גדולה מהיראה כי המקיים ועושה כו' ולכן אמרו דאתי עשה ודחי ל"ת. וראה אגה"ת רפ"א.

(17) להעיר מביאור הצפ"ע בנוגע להקרבה בבמה ע"פ נביא – ראה בארוכה לקו"ש חי"ד (ע' 70, 74 ואילך), וש"נ. ואולי שייך גם להמבואר לקמן. ואכ"מ.

(18) ולכאורה י"ל שזהו החידוש במכילתא על המבואר בש"ס: בנוגע לכלאים בציצית^א למדין (יבמות ד, א ואילך. וראה פרש"י מנחות מ, רע"א) היתרו מפני שסמכו זל"ז, דבזה י"ל דהלאו קיים

(א) ראה מרכת המשנה למכילתא כאן "ואפשר לומר דאתי למשורי כלאים בציצית לרבנן ריש יבמות דף ה', ע"ש".

(ב) ראה גם ספרי דבי רב לספרי שם, שמהסמיכות – לא היינו אומרים כן.

לקראת שבת

ז

הקודש", וכמו שנתקשו בזה המפרשים²⁰ (נקבצו בתו"ש חט"ו מילואים ס"ג). אמנם לדרכינו יתבאר, דבזה באו להגדיר הדרך המחודש דתוספת מן החול על הקודש שישנו בשבת.

ג.

יסיק לחלק בין הש"ס למכילתא בנדר תוספת, אם הוא דין על הנברא או שהוא בהחפצא

והנראה בזה, דבדין תוספת איכא למימר בג' דרכים²¹, דאפשר לפרשו שהוא רק חיוב שחיבו על האדם שיקבל הוא על עצמו שבת קודם זמנה, ואחר שיקבלה שוב יחולו עליו איסורי שבת מדינא, היינו דדין תוספת אינו חיוב באיסורי שבת עצמם, רק הוא ציווי על האדם שיקבל בעצמו ויחיל הוא על גופו איסורי שבת. ולדרך זו, מי שלא שמע לציווי זה, ולא קיבל עליו שבת קודם זמנה, ליכא למימר דיעבור איסור בעשיית מלאכה שיעשה קודם ביה"ש, דהא הציווי רק הי' במה שהוא יקבל על עצמו, וזה שלא קיים הציווי, ולא הכניס שבת בעצמו קודם זמנה, לא נאסרו עליו מלאכות קודם ביה"ש. ועוד יש לומר בדרך אחר, דאף במי שלא קיבל על עצמו שבת קודם זמנה, הנה מדין תוספות שבת עצמו כבר נאסרה עליו בעל כרחו עשיית מלאכה איזה זמן (מסויים²²) קודם ביה"ש²³, אף שלא הכניס שבת מרצונו.

אמנם לב' אופנים אלו, דין זה נאמר על הגברא, שחיבוהו לקבל השבת או שגזרו עליו לפסוק ממלאכה מקודם שתתקדש החפצא דשבת מן התורה. אבל בדרך שלישי ומחודש נראה, דדין זה הוא אף בהחפצא, פירוש דהתורה גזרה שקדושת השבת עצמה "מתפשטת" לחול איזה זמן קודם זמנה, ובמילא נסתעף מזה איסור על האדם ממלאכה, אחר שהשבת נתפשטה בעצמה ובאה "לטרוף" ממה שקודם זמנה²⁴.

מקובל ועומד הוא מהר סיני, דביה"ש הוא בכלל התוספת בעל כרחו אף אם הוא יום. משא"כ לפניז תלוי בקבלת האדם.

24 ב' אופנים הראשונים דלעיל יש לומר גם בסגנון אחר: תוספת שבת היא (לא רק מצוה או איסור (מלאכה) על האדם²⁵, כ"א גם) גדר קדושה: אלא שבזה גופא יש ב' אופנים: אם צריך לקבל ע"ע הקדושה, או שמאלי' חלה (וראה בהנמסר בהערה 21).

עליהם. ר"א ומה אם הלויים כו' צריכים מגרש כו' חוצה להם כו' ק"ו לשבתות ויו"ט שצריכים מגרש כו'.

אבל מוכן שהיא גירסא (תוכן וענין?) אחר. וראה לקמן הערה 25.

20 ראה זית רענן ליל"ש: לא ידעתי למה משל אותו לזאב. ועוד.

21 בב' אופנים דלקמן – ראה ס' תוספת שבת סרס"א סק"ג. ביאור הרי"פ פערלא עשה לד (קצט, ג' ואילך). וש"נ (ולדעתו רוב הראשונים ס"ל דצריך לקבל ע"ע התוספת). שו"ת חלקת יואב או"ח סי' ל'.

22 ראה תוד"ה ור"ע ר"ה שם. תוס' ור"ן ביצה ל, א. ועוד. וראה דרכי משה סרס"א. שד"ח כללים מע' תיו כלל נד. ובהמצויין בהערה הבאה.

23 להעיר דבשו"ע אדה"ז סרס"א קו"א סק"ג מחלק בין סמוך לחשיכה ממש דאף שלא קבלו הרי

ג) כפשטות הלשון בשו"ע (או"ח סרס"א ס"ב. ר"ס תרח) "שצריך להוסיף מחול על הקודש", וכן לשון אדה"ז (סרס"א ס"ד. ועד"ז ר"ס תרח) "מצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקודש באיסור עשיית מלאכה" (וראה מג"א ושו"ע אדה"ז סוטרס"א) – ע"פ הברייתא דיומא (ולהעיר מלשון השו"ע סרס"א ס"ב (וכן אדה"ז שם ס"ה ובסתר"ח ס"ג): רצה לעשותו כולו תוספות כו' (ולא – "קודש כו'").

לקראת שבת

והוא הוא מה דאיפליגו הש"ס והמכילתא, דלהש"ס שדין תוספת נלמד ממה שנאמר שבות, הוי דין בשביתת הגברא, מה שצריך להתחיל שבותו ממלאכה קודם קדושת היום, והוא באחד מן הדרכים הנ"ל לפרש דין תוספת בהגברא. משא"כ להמכילתא נתחדש בשבת, דחלות קדושת השבת עצמה מתפשטת מלפניו ומלאחריו, כמשל הזאב הטורף בעצמו²⁵, ונמשלה השבת אל הזאב לומר דטורפת בעצמה מקודם זמנה²⁶.

וחילוק זה הוא אף בהכתובים שמהם דרשו, דבמכילתא הוא מהכתוב דזכור ושמור, דמ"ע²⁷ ול"ת אלו מיירי בהשבת עצמה, לומר דדין תוספת הוא מקדושת השבת בעצמה שמקדימה לבוא קודם ביה"ש. משא"כ בש"ס דרשו לדין זה מיוה"כ (ומהתם למדו לכל מקום שנאמר שבות), מן הכתוב "ועניתם את נפשותיכם בתשעה", דמיני' למדו שמתחיל ומתענה מבעו"י כו', דבזה עצמו נתגדר דין זה, מה שהזמן עצמו "תשעה" הוא (ולא נתקדש הזמן עצמו ע"י התפשטות העשירי להיות נקרא אף הוא "עשירי"), וזהו גופא מה שנתחייב הגברא – לנהוג קדושת היום אף שהחפצא דהיום אינו כאן²⁸.

ובטעם הדבר, מה שלהמכילתא דין זה הוא רק בשבת ולא ביו"ט ויוה"כ, יש לומר שהוא מכללות החילוק בין גדר שבת ושאר מועדים, ד"שבת מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), ואינו תלוי בקידוש החודש ע"י ב"ד, היינו דקדושת השבת מכללותה היא קדושה עצמית מן החפצא דשבת החל מעצמו, ולא ע"י הגברא, ולזה אף דין תוספת לא תלוהו בהגברא לומר דהאיסור חל על ידו, רק הוא ע"י החפצא דשבת הטורף מלפניו. משא"כ שאר מועדים, ד"ישראל קדשינהו לזמני" (ברכות מט, א) בקידוש ב"ד, אף תוספתם אינו מעצמו רק הוא דין על הגברא.

27) וראה גם המשך המכילתא שם: לקדשו בכרכה מקדשין על היין כו'.

28) ומה שגם לפי הפס"ד (רי"ף ורא"ש (פ"ח ס"ח) יומא שם. שו"ע אדה"ז שם) כהברייתא, יש קס"ד "יכול) יהא ענוש כרת על התוספות כו'" – אולי י"ל, כי פשטות לשון הברייתא "הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום" משמע, שהתורה כללו (בנוגע להחיוב) בעיקר היום. אבל לאחר שממעטינן עונש מ"עצם היום הזה", מוכח שהוא גדר וענין בפ"ע.

ולהעיר שבתו"כ (אמור שם) כל הלימוד ד"עצם עצם" (למעט תוס' מעונש ואזהרה כו') הוא בהמשך ללימוד תוס' מועניתם [משא"כ ביומא שם ע"ב (וראה הה"מ ולח"מ לרמב"ם שם. ב"ח טא"ח סתר"ד ד"ה "ומ"ש כאילו". ובכ"מ)].

אבל גם לאופן זה י"ל שיש חידוש באופן הג' שבפנים. כי לב' אופנים הנ"ל אינו התפשטות דקדושת שבת, כ"א דין תורה שיש קדושה (אם ע"י קבלת האדם או ממילא) על זמן הסמוך לשבת. משא"כ לאופן הג' שבפנים. וראה לקמן הערה 30.

ולהעיר מצפ"נ לרמב"ם הל' שביתת עשור פ"א ה"ו. שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סוס"ל"ב.

25) עפ"ז יובן החידוש במשל זה על המשלים הנ"ל הערה 19 (ועד"ז על הגירסא לאב שהי' טרוד – הנ"ל הערה 3), כי שם מדגישים הזהירות והחיוב על האדם, בנ"א ונהרין, כהברייתא (וכההתחלה במדרש הגדול שם "שצריך להוסיף מחול על הקודש") וכו'.

26) להעיר מצפ"ע"נ עה"ת פרשתנו עה"פ. אבל מדבריו משמע שמדבר בזמן בין השמשות. משא"כ המבואר בפנים.

לקראת שבת

יט

ד.

ימשיך דעפ"ו איפלינו אי איכא איסור לאו בזמן דתוספת שבת

ובזה יש לבאר אף הנפקותא שישנה להלכה בחילוק זה, דלהש"ס חיוב תוספת שוה הוא לשבת יו"ט ויוה"כ²⁹, וכולם מכתוב אחד למדו, ד"כל מקום שנאמר שבות", משא"כ להמכילתא נשתנה גדרו בשבת מיו"ט ויוה"כ³⁰:

לשיטת הש"ס דין תוספת הוא מ"ע לבד³¹, והעושה מלאכה בזמן זה ביטל מצות עשה, ולא קיים החיוב ד"תשבתו", "שבתכם" (שזהו "כל מקום שנאמר שבות"), אבל לא עבר על מל"ת דמלאכת שבת. משא"כ להמכילתא אחר שחידשה תורה דקדושת שבת עצמה נתפשטה על זמן זה, חלו בזמן זה כל דיני שבת³², והעושה מלאכה ה"ז עבר על מל"ת ד"לא תעשה כל מלאכה", שחילל קדושת השבת בעצמה³³.

והנה, לכאורה טפי עדיפא לן שלא לאפושי במחלוקת כלל, ונאמר דלא איפליגו כלל הש"ס

31) כן מוכח בפשטות ע"פ הברייתא דיומא, שלמדין מתשבתו שבתכם. וראה רי"פ פערל"א שם. וצע"ק מה שבריי"ף ורא"ש שם ובשו"ע אדה"ז ר"ס תרח הביאו בהמשך להברייתא "יכול יהא ענוש כרת על התוספות כו' ת"ל בעצם", ולא הביאו גם "יכול כו' יהא מוזהר על תוספת מלאכה כו'".

ואולי כי לאחר שלמדין שאינו ענוש כרת מהלשון "בעצם היום הזה" (אמור כג, כט"ל) אי"צ לשלול גם אזוהרה כי גם בזה נאמר (שם, כח) "לא תעשו בעצם היום הזה" (וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ד "אם לא הי' הכתוב מזהיר").

32) וענין בפ"ע – היש עונש ואזוהרה בתוס' שבת וכו'. וראה מכילתא עה"פ (כ, יו"ד). ולהעיר מתו"י יומא פא, א ד"ה חד, ואכ"מ.

33) להעיר שמצינו עד"ז גם ע"י קבלת האדם – ראה קו"א (סרס"א סק"ג) דישנו קבלת עיצומו של יום (ולא תוספת). ואז אסור אף בשבותים (משא"כ בין השמשות, או כשקיבל תוס' שבת, עיי"ש). וראה צפע"נ הל' שביתת עשור שם. וראה לקו"ש שם ע' 58.

29) כ"ה דעת הרשב"ץ בזהר הרקיע עשין טז (הובא ברי"פ פערלא שם קצח, א ואילך). וגם להאופן דלעיל הערה 24, י"ל שהוא מצוה וקדושה אחת ביוה"כ"פ שבת ויו"ט, דכן הוא דין התורה דבכל זמן הסמוך לזמן קדוש נתוספה (אם ע"י קבלת האדם או שהתורה מוסיפה בע"כ) קדושה בזמן זה. וראה צפע"נ שבהערה 24. וראה הערה הבאה.

30) לכאורה י"ל הנפק"מ בפועל: אם אפשר לקיים מצוות השייכות ליום השבת כקידוש ואכילת שבת (וכיו"ב) בזמן התוס' (ראה גאונים הובאו ברשב"א ברכות (כו, ב), ב"י לטאו"ח סו"ס רסז. ט"ז או"ח סו"ס רצא וסו"ס תרסח. שו"ע אדה"ז סרס"ז ס"ג. ועוד). דלכאורה, לב' אופנים דלעיל שהוא חובת גברא בשביתת מלאכה (כפשטות לשון הש"ס) אינו שייך להמצות דיום השבת [ועד"ז לאופן הנ"ל הערה 24 והערה 29], משא"כ לחידוש המכילתא.

אבל מזה שנפסקה ההלכה בשו"ע אדה"ז כברייתא דיומא ומ"מ הובאה הדיעה שמותר לקדש ולקיים מצות סעודת שבת בזמן התוס' – מוכח, שאי"ז תלוי בפלוגתת הש"ס והמכילתא.

ואולי יש לומר, דלפי הנ"ל הערה 24 שבתוס' יש גם גדר קדושה – דין התורה הוא שאפשר להאדם לקבל ע"ע קדושת שבת, או שהתורה הוסיפה בקדושת שבת (ודלא כנ"ל הערה הקודמת). וראה לקו"ש חיי"ט ע' 58-9. וש"נ.

ד) אין הכוונה האם יש בו איסור ל"ת ועונש (שהרי ע"פ ההסברה שבפנים לדעת המכילתא, פשוט שישנו) כ"א (כפירושו ב"ש"ס בכיו"ב) האם מפורשים הם בתורה.

לקראת שבת

והמכילתא, דבש"ס לא נתכוונו לחלוק, ורק שהוסיפו לימוד אחר לומר שמחוייב בזה האדם עצמו. ואף שהוא דוחק דאחר שאמרינן שחפצת השבת באה לכאן, לא יתוסף כלום במה שנאמר עוד שהאיסור הוא מצד הגברא, דבכלל מאתיים מנה³⁴, מ"מ, אולי נאמר לחדש בזה שהוא ע"ד מה שמצינו גבי שבת עצמה, שאף שקדושתה מעצמה ד"מיקדשא וקיימא" כנ"ל, עוד זאת חייבה תורה מצוה על הגברא לקדש השבת בעצמו, "זכור את יום השבת לקדשו", וכ"ה בנדר^ד, שנאמר דאף לאחר שחלה כאן קדושת השבת, הוסיפה תורה לצוות על האדם לקדש הזמן בקדושה זו³⁵.

איברא דזה אינו, דהא הדגישו בגמרא שהוא ב"כל מקום שנאמר שבות", שבזה מפורש דחייב הגברא דמיירי ב' אינו בקידוש הזמן, רק בחיוב שביתתו מן המלאכה, שבזה אי אפשר לפרש בשום דרך מה שיצריכו לצוות על מעשה האדם שלא יעסוק במלאכה, אם נאמר שקדושת השבת נתפשטה, דאז כבר נתחייב בדרך ממילא על מעשיו לשבות מן המלאכה, והוא לחינם לחייבו בזה עצמו ממקום אחר.

ותו, דבזה שהש"ס כלל "כל מקום שנאמר שבות" כאחד, מוכח דגדר אחד הוא בכלום, ולהנ"ל נצטרך לפרש גדר אחר בשבת משאר מועדים, דבשבת מיירי בחיוב אחר שעל הגברא לקדש הזמן בעצמו, ובשאר מועדים קאי בשביתתו.

ועוד בה שלישית ועיקר, הא בפוסקים (רי"ף ורא"ש יומא שם³⁶) ובשו"ע (אדה"ז סרס"א ס"ד ור"ס תרח) לא מצינו שיאמרו דבדין תוספת איכא אף איסור לאו ד"לא תעשה כל מלאכה", ובאם נרצה לבאר דאף הש"ס ס"ל כדרך המחודשת שבמכילתא (ורק שהוסיפו ע"ז לחייב הגברא), הוי לאו לכו"ע, דהא כ"ה לשיטת המכילתא כנ"ל. וממה דלא הביאו הפוסקים כן, מוכח דפרשו בשיטת הש"ס שאין בזה לאו³⁷, ורק הוא חיוב נפרד על הגברא לבד³⁸, ולמדוהו לדין זה עצמו רק ממה "שנאמר שבות" (דמיירי בהאדם), וכפשטות לשון הש"ס שם – "שבבתו מניין כו".

37) להעיר מב' הענינים שמצינו בנוגע תוס' מחול על הקודש בשבת: בשר ודם שאינו יודע לא עתיו כו' הוא מוסיף כו' אבל הקב"ה כו' (ב"ר פ"י, ט. פרש"י בראשית ב, ב): "וייה ערב ויהי בקר יום הששי כו', זה שעה יתירה שמוסיפין מחול על הקודש ובה נגמרה מלאכת העולם" (שם ספ"ט. מפסיקתא רבתי פכ"ג. וראה המשך הפסיקתא שם (וב"ר פ"י, ח). מפרשי המדרש והפסיקתא שם).

38) עפ"ז יומתק מה שבפוסקים וש"ע אדה"ז (הנ"ל הערה 1) בחרו הגירסא "שאתה שובת אתה מוסיף", ולא כבגמרא לפנינו. אבל להעיר, שבסרס"א ס"ד כתב אדה"ז כ"מ שנאמר שבות מוסיפים כו".

34) כי אין לומר שהגמרא בא ללמד שיש מצוה על האדם להוסיף מחול על הקודש – נוסף על הזמן שהשבת טורף מצ"ע ונתקדש בלעדו (ולהעיר מקו"א שבהערה 23), כמו שמוכרח לומר ד"הקודש" כולל גם ביהש"מ – כי כל הכתוב מדבר בהוספה על העיקר, ולא בהוספה על התוספת.

35) לכאורה י"ל שזוהי כוונת הריטב"א ר"ה שם (ד"ה יכול קרוב לסופו). ודלא כמו שהכריחו האחרונים מדבריו (חלקת יואב ורי"פ פערלא שם) דתוס' שבת היא דוקא בקבלה.

36) וראה ב"י או"ח סרס"א.

ה.

עפ"י יבאר מה שנרמז גדר המחודש שבמכילתא במה שדרשו התם לפנ"ו

וזוהו מה שדרשה זו במכילתא הביאורה אחד הלימוד הנ"ל גבי הכלל ד"עשה דוחה ל"ת"³⁹,
דשניהם מגדר אחד, וכשם שבכלל זה חידשו לומר דאינו דין בהנהגת הגברא, שבמקום דאיכא
עשה התירו לו או שדחו הל"ת, ורק שהוא דין בחפצת האיסור מעצמו, וכנ"ל דבמקום עשה
לא נאמר הל"ת⁴⁰.

ובעומק יותר, מהקדמת הדרשה דעשה דוחה ל"ת נמצינו למדים תוספת חידוש בגדר
תוספת שבת הנ"ל, ובהקדם דלכאורה גדר הנ"ל מה שהוא דין בהל"ת עצמה, הנה לזה הי'
מספיק אף אם נאמרו ב' הציונים בסמיכות זה לזה⁴¹, דבזה מוכח שודאי לא נתכוונה תורה
בהל"ת לאומרו אף במקום שישנה העשה, דהא מיד בסמיכות אליו ציוותה על העשה. וא"כ,
עדיין יש לדייק בהא דאמרו במדרש ש"נאמרו בדיבור אחד" דוקא⁴², "מה שאי אפשר לאדם
לומר כו", שנראה מזה עוד גדר.

ויש לפרשו (בתוספת להמפרשים הנ"ל, דכלל זה דעשה דוחה תנאי הוא בהל"ת), שכלל
זה אינו רק תנאי בהלאו, אלא יתירה מזה – תוכן הלאו והעשה עצמם אחד הוא⁴³, דשניהם
מקדושה אחת הם, והם ב' דינים המסתעפים מקדושת השבת עצמה (שאף מה שהזוהרנו
מלחללה במלאכה, הוא קידושה ע"י מה שאנו שובתים), ולכך המקריב בשבת, הנה לא זו
בלבד שלא עבר על הלאו (כיון שתנאי הוא בהלאו שבמקום זה לא נאמר), אלא אף קיים את
הלאו בעצמו, דהקרכת מוספים (ותמידים⁴⁴) בשבת הוא הוא תוכן הלאו, שלא לחלל קדושת
השבת⁴⁵, ובאם לא יקריב – עבר בזה על תוכנו של הלאו, מה שחלל קדושת השבת, ולא
הקריב קרבנותי' הראויים (ובזה מובן, שעד"ז הוא גדר הדין בשאר דינים שבמכילתא שם)⁴⁶.

כו'. אבל בפשטות זה שנאמרו בדיבור אחד מלמד
היתר (כמ"ש רוב המפרשים).

43 ועד"ז י"ל בענין הא' שם "זכור ושמור", שזה
שלמדין ש"כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה" כנ"ל,
הוא כי "בדיבור אחד" מלמד ששניהם ענין אחד.

44 להעיר ממחז"ל דקדושת שבת מוסיפה
בקדושת קרבן תמיד שלו (ובחים צא, רע"א), ש"ל
שכן הוא גם לאיד גיסא. ולהעיר מהזכרת שבת
בתפלת שחרית דשבת דכנגד תמיד תקנוה. וראה
זבחים שם: אטו שבת לתפלת מוספין אהני לתפלת
מנחה לא אהני.

45 להעיר משמור"נ הנ"ל הערה 12.

46 להעיר מפקו"נ שדוחה שבת להדיעה (יומא
פה, ב. ר"נ במכילתא תשא לא, יג. טז) שלמדין
ממש"נ (תשא שם, טז) "ושמרו בני ישראל את

39 ראה גם משכיל לודו בפרש"י פרשתנו עה"פ.
ספרי דבי רב לספרי תצא שם.

40 ע"פ הנ"ל אולי י"ל שגם ב' הדרשות שלאח"ז
"תהא זוכרו מאחד בשבת כו' מתקנו לשם שבת,
תהא מונה לשם שבת" – הם בהמשך להסברא הנ"ל,
שהוא מצד התפשטות דקדושת שבת בכל ימי השבוע
(ולא רק חיוב גברא לחודא).

41 וגם ע"פ המבואר לעיל הערה 18 – הרי אפשר
ללמוד זה מאיזה לימוד שייאמר אצל הלאו (ראה פי'
שו"ת החוות יאיר (סי' צה) בפרש"י ברכות שם).

42 לפי' היפה מראה לירושלמי נדרים (פ"ג ה"ב)
ש"נאמרו בדיבור אחד" מלמד דלא תימא דאישתרי
לגמרי, במחללי' מות יומת – דגם כהן המקריב
בשבת חייב בחילול שבת בחולין, וערות אשת אחיך
– הפוגע ביבמתו לשם נזיר כו' נשאל הלאו דאשת אח

ובזה נתעמק גם בנדרו"ד גבי תוספת שבת, דאף בזה כוונת המכילתא אחת היא, דלא זו בלבד שתוספת כעיקר לומר שהם ב' דינים נפרדים השווים זא"ז, ואף התוספת היא קדושת החפצא כעיקר עצמו, אלא יתירה מזה, תוספת ועיקר דין אחד הם, וקדושה אחת היא, דקדושת כל שבת ושבת הוא יום השבת עם תוספת שלפניו ולאחריו כאחד.

[ובזה נתחדש לנו אף לדינא, דלחידוש זה נאמר שיכול לצאת במצוות שבת (קידוש היום וכו') אף אם יקיימו בזמן התוספת⁴⁷, דהא היא היא קדושת שבת עצמו (משא"כ אי נאמר שהוא קדושת חפצא חדשה ונוספת, לא יוכל לקיים דיני קדושת שבת בעצמה בקדושה זו האחרת שנתוספה מן השבת, רק בזו שבמעת לעת דשבת). ותו, להסברא דקדושת השבת כולה נקודה אחת היא⁴⁸ (שחילול רגע אחד ממנה כחילול כולה, ולא שהוא קדושה המתחדשת בכל רגע מן השבת בפ"ע), יצא לנו דנקודה זו ראשיתה כבר בזמן תוספת שבת⁴⁹ (משא"כ אם ב' קדושות הן ליתא להא)].

ולכשנדייק עוד, אף גדר זה יצא לנו ממה שהמשילו השבת לזאב, דמה שהזאב "טורף ואוכל" הוא הוא דרכו בכל אכילתו (תענית ה, א), היינו דכיון שכן היא דרך אכילתו בכלל, שאוכל בדרך ד"טורף", הנה בדרך ממילא "טורף מלפניו ומלאחריו", ועד"ז בנדרו"ד דהיא היא קדושת השבת בעצמה, שגדר הקדושה אף בהמעת לעת דשבת עצמו "טורפת" היא, וא"כ הקדושה "הנטרפת" מלפניו ומלאחריו היא היא קדושה זו עצמה.

ו.

יבאר השייכות בזה לדיני מוכח, דמצינו גם בו גדר "תוספת" מלפניו ומלאחריו

ומצינו רמז לזה, מהא דאמרו בזבחים (נג, ב ואילך⁵⁰) דהכתוב "בנימין זאב יטרף" (ויחי מט, כז), קאי במזבח (שהי' בחלקו של בנימין), והמזבח נק' "זאב" (זח"ג רמז, ב⁵¹), ובמדרש (כ"ר פצ"ט, ג)

בגדר ד"חללנו מקצתה" – ראה בהמובא במפענח צפונות שם. לקו"ש שם.

(50) ושם (נד, א): רב מתרגם באחסנתני יתבני מדבחא, לוי מתרגם באחסנתני יתבני מקדשא מקום מקודש לדמים. ובתיב"ע ויחי שם: ובאחסנתני יתבני בית מיקדשא. (וראה ת"א ות"י שם). וי"ל לפי דגם תוכן ענין המקדש הוא "בית לה" מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' בית הבחירה)¹. וראה לקמן הערה 55.

(51) ובערכי הכינוים שם (ועד"ז בצפע"נ פ' ויגש ופ' ויחי שם) מציין: ובסוף סוכה לוקוס פרש"י זאב.

(ה) וראה בבכה"ל לקו"ש חט"ו ע' 447, ע' 457 ואילך.

השבת" [וראה אוה"ח שם, יג: עוד ירמוז באומרו את שבתותי לתת טעם למה אני אומר לך שתחלל שבת על החולה אין זה קרוי חילול אדרבה זה קרוי שמירת שבת]. אלא ששם נאמר "חלל עליו שבת אחת כרי כו"י". משא"כ להמבואר בפנים. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 137 ואילך.

(47) ראה הערה 30.

(48) ראה מפענח צפונות פ"ג ס"י. וש"נ. אבל שם דבשבת כל רגע הוי מציאות בפ"ע. וראה לקו"ש ח"ח (ע' 50 ואילך) בפ"י המכילתא שבהערה הבאה.

(49) וי"ל דנפק"מ קודם שנאמר הציווי "מחללי מות יומת" (שממנו למדין במכילתא תשא עה"פ, שלא יהו ישראל אומרים הואיל וחללנו מקצתה נחלל את כולה), דאז גם אם חללו רק תוס' שבת הרי"ז

לקראת שבת

כג

נתבאר, ד"מה הזאב הזה חוטף, כך הי' המזבח חוטף את הקרבנות", די ש לומר שלכך מצינו בדומה להגדר הנ"ל בתוספת שבת – אף בדיני מזבח:

איתא בזבחים (פג, א ואילך. תו"כ צו, ב) דאף קרבן פסול – "אם עלה לא ירד", ויש לומר שהוא מגדר "חוטף את הקרבנות" הנ"ל, היינו דהוא על דרך גדר תוספת שבת ש"נטרפה" להיות חלק מן השבת עצמה, וכן דין זה ד"לא ירד" הוי מגדר המזבח עצמו, שהוא חלק מקדושתו עצמה להקריב אף הפסול אם עלה. וכן מוכח מהא דלמדוהו בזבחים (שם ע"ב לדעת ר"י), מן הכתוב "היא העולה על מוקדה על המזבח" (צו, ב) – "מקדש המזבח", ובפרש"י שם (ד"ה מקדש מזבח): "ללמדך דטעמא שלא ירד משום קדושת המזבח הוא"⁵², וכן כתב לפנ"ז (שם, א במשנה): "המזבח מקדש, אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמו⁵³ ואין מורידין אותו".

פירוש, דחיוב ההקטרה במי שהעלה אינו פרט בסדר קרבנות המחוייב על הגברא, דבמקום שהעלה נתחייב הוא להקריבו, אלא המזבח מקדש והוא המחיל כאן חיוב ההקטרה, דלא זו בלבד שקדושת המזבח שוללת הורדתו מעל גביו⁵⁴, אלא אף דין חיובי בזה – דמדיני קדושת המזבח מעצמו, להקטיר כל אשר יעלה עליו, אף קרבן שהי' פסול מלעלות עליו, שהמזבח הוא כזאב "החוטף את הקרבנות", וכיון שעלה נתקדש הקרבן בקדושת המזבח שטבעו לחטוף, ובדרך ממילא נתחייב הגברא עי"ז להקטירו, אחר שנעשה קדוש בקדושת מזבח ע"י המזבח עצמו.

איברא, דהתם אינו ממש בדומה לנדו"ד, דהא סו"ס דין זה הוא רק במקום ש"עלה", ולא שנעשה מעצמו בכל מקום לטרוף את שאינו קדוש בקדושתו כתוספת שבת, וגם לא מצינו כאן שתהי' הגדר דטרוף הן מלפניו והן מלאחריו, ועוד זאת, דדין זה אינו רק במזבח החיצון שנשתווה ל"זאב" בסוגיא דזבחים, אלא אף במזבח הפנימי (וכל כלי שרת) (רמב"ם הל' פסוהמ"ק פ"ג הי"ח. וש"נ), ואדרבה – "מזבח הפנימי מקדש פסולים בין ראויין לו בין שאינן ראויין לו, אבל מזבח החיצון אינו מקדש אלא פסולים הראויין לו".

ולזה נראה דבדין אחר שבמזבח החיצון מצינו לגדר זה, והוא בהא דאמרו לאת"ז במדרש שם על המשך הכתוב הנ"ל גבי בנימין, "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל": בבקר יאכל עד, את הכבש אחד תעשה בבקר, ולערב יחלק שלל, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים⁵⁵.

הי"ב). ואכ"מ.
54) ראה לשון רש"י תצוה שם: שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא ירד.

55) בת"א ותיב"ע ות"י נכללת הקרבת שני תמידים ב"בבקר יאכל עד". "ולערב יחלק שלל" ת"א "יהוה מפלגין מותר חולקהוה משאר קודשיא". ובתיב"ע מוסיף "ואכלין גבר חולקי". ולהעיר, שגם בנוגע

52) ולדעת ר"ג ש"כל הראוי למזבח (לא רק לאישים כדעת ר"י שם) אם עלה לא ירד", וכן לדעת ריה"ג שם – הרי כל הדין למדין מהכתוב (תצוה כט, לו) "כל הנוגע במזבח יקדש".

53) בגמ' שם (ע"ב) איתא "לחמו של מזבח" רק לגבי אימורי קק"ל שהעלו לפני זריקת דמן. וכ"ה ברמב"ם (ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ג ה"ג.

דבזה חזינן, שעבודת קרבנות שבמקדש מעיקרה היא רק ביום, דכן דרשו (מגילה כ, ב. תו"כ צו ז, לח. רמב"ם הלי' מעשה הקרבנות רפ"ד) מן הכתוב "ביום צוותו" (צו שם), ואעפ"כ נפסק לדינא (משנה מגילה שם. תו"כ שם ו, ב), דהקטר חלבים ואימורים מצוותן כל הלילה, לאחר השלמת עבודת המזבח בתמיד של בין הערביים, "עלי' השלם" (יומא לג, א. וש"נ) – "טורף מלאחריו". ועד"ז קודם תחילת העבודה בתמיד של שחר, מצינו להעבודה דתרומת הדשן (משנה יומא כ, א) שאינו נעשה בתור סיום וגמר מעבודת היום, אלא הוא מהתחלת עבודת היום⁵⁶ – "טורף מלפניו".

דדין עבודות אלו הוא מגדר המזבח עצמו, שטורף מלפניו ומלאחריו בקדושת עצמו, שעיי"ז נשלם קדושת המזבח עצמו, נוסף להשלמת העבודה במשך היום עצמו, דעד"ז כתבו המפרשים (בכור שור לצו ו, ב)⁵⁷: חייבין להשאיר מן האיברים והחלבים להקטיר בלילה לכבוד המקום כדי שלא יהא בטל המזבח לא ביום ולא בלילה⁵⁸.

56) ראה יומא כז, ב (וש"נ). תוד"ה איכא שם. תוד"ה אביי שם לג, א.

57) ובק"א לתו"כ שם: ופירושו הפסוק היא העולה כו' שאע"פ שכל הקרבנות קרבין ביום העולה תהי' על המזבח כל הלילה כו' כדי שיהי' כל הלילה על המזבח.

58) וע"ד שמצינו קייץ המזבח גם בנוגע ליום (שבועות יב, א).

להתמידים תרגמו "יהון מקרבין כהניא קריבא" (ת"א, ועד"ז בתיב"ע ות"י), ולא שהמזבח חוטף. וראה צפע"נ ויחי שם.

ולהעיר מאוה"ת שם, דמפרש בת"א שהענין דזאב יטרף הוא משל על השראת השכינה, ולא על אכילת המזבח שאוכל את הקרבנות, ש"הרי ע"ז נאמר אח"כ בבוקר יאכלך עד דת"א על הקרבת התמידין כו'".

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהר"י צ'
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

"תורת חיים"

"תורת חיים היא תורה עם יראת שמים פנימית, וזהו רק כאשר ישנו ה"אור פניך",
בלי ה"אור פניך" של חסידות התורה איננה תורת חיים"

בכללות ענין לימוד התורה אמרו "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" ו"לא המדרש עיקר
אלא המעשה" וכתוב "ותורה אור" שהתורה צריכים להאיר במעשה המצוות בפועל, שיקיימו
מצוה עם תענוג של יראת שמים ("מיט א יראת שמים געשמאק") ואז נקראת התורה תורת
חיים.

[בקשר לענין זה, הנני מעתיק] קטע מרשימותי דשנת תרנ"ה:

תפילתו של הרבי מהר"ש

באחד הפעמים שהי' הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוה"ר שמואל זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע
בעיר פטרבורג לרגלי עניני הכלל הוכרח להשאר יום ח' טבת – יום היאר-צייט של כבוד
אמו הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע, והוד כ"ק אאזמו"ר הי' מדייק תמיד להיות
ביום היאצ"ט בביתו בליובאוויטש, אבל אז הוכרח לטובת עניני הכלל להתעכב עוד איזה
ימים בפטרבורג. האכסניא שלו היתה בהאטעל סעראפינסקי, וכדרכו בקדש התאכסן באיזה
חדרים, ולרגלי קיבוץ קהל גדול מנכבדי פטרבורג והסביבה, וגם באו כמה אנשים ממרחק
נוסף על החסידים שבפטרבורג שהשתוקקו לשמוע את תפילותו הקדושה – לכן סודר אולם
גדול בהאטעל הנ"ל אשר שם התפלל את שלש התפלות לפני התיבה.

לקראת שבת

בין הבאים לשמוע את תפלת הקדש היו אנשים מסוגים שונים, בהם מזקני תושבי פטרבורג, הישיש ר' חיים אלי' מסלוצק שלמד פעם השמיני ש"ס מאז נהי' לפרוש, והוא קרובו של הבאראן יוזל ע"ה גינצבורג, והישיש ר' זלמן מאיר מבריסק שהי' סמוך על שולחן בנו האדיר משה זיו, והלומדים המפורסמים מאיר שלום טייץ ושלמה יהודה קוסיצקי וברוך שמואל סימאוויטש שהיו מבחירי תלמידי וואלאזין, אף כי הנהגתם בשמירת מצות מעשיות היתה רפוי', אבל דבר לימוד גמרא לעיונא שמרו והתפארו בזה.

. . עוד טרם נכנס כ"ק אאזמו"ר אל האולם להתפלל כבר הי' האולם מלא מפה לפה ופרוודור – קארידער – עמדו אנשים ונשים עד אפס מקום.

כשלושה רבעי שעה ארכה תפלת ערבית, קולו של כ"ק אאזמו"ר הי' חזק אף כי מחירד את הלב ומרעידו אבל עם זה מלפפהו בנעימה מיוחדת. רגעים אחדים עמד כ"ק אאזמו"ר סמוך על העמוד מנגן בינו לבין עצמו ניגון חרישי המביע געגועים לעבר נעים והוה מר.

באולם הושלך הס אשר גם עפית זכוב הי' נשמעת, כל העינים צופיות למקום אחד באזנים קשובות ולבבות רועדים, ומתוך כך נשמע קולו של כ"ק אאזמו"ר כמנחם ומעודד – "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו", כל מלה ומלה נכנסת אל הלב, וכרגע הנה כל הקהל עונים ואומרים בהתרגשות גדולה והוא רחום יכפר עון וגו'. הלואי – אמר לי ר' אליעזר אליאנסקי [שהי' באותו מעמד וסיפר זאת לאדמו"ר מוהרי"צ נ"ע] – הייתי זוכה להתעוררות כזו בתפלת נעילה בשנים האלו, כאותה ההתעוררות שהיתה לי בתפלת ערבית ההיא.

אחר תפלת ערבית ישב כ"ק אאזמו"ר להנפש, וכעבור איזה זמן הואיל לאמר אשר כבוד אמו הרבנית הצדקנית לקחה חלק בהצלת ה'קאנטאניסטיים' [נערים יהודים שנחטפו על ידי הצאר ונלקחו לצבא רוסי', ע"מ לפעול עליהם שימירו את דתם רח"ל], וירבה לספר בשבחם של ה'קאנטאניסטיים', אשר הרבה מהם מסרו נפשם על קידוש השם ורוכם ככולם עמדו בנסיונותיהם ונשארו יהודים, ויסיים, אשר כ"ק אאמו"ר (בעל 'צמח צדק' מליובאוויטש) אמר אשר ה'קאנטאניסטיים' יחזירו פקדונם – נשמותיהם כיהודים בעלי תשובה.

"כולנו כאחד" "באור פניך" ו"תורת חיים"

בחזרת הש"ץ של תפלת המנחה האריך כ"ק אאזמו"ר בהפיסקא "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך", וכשאמר הפיסקא "כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים" הי' קולו צוהל מאד, עד כי אור שמחה וחדוה האיר בחללו של האולם.

אחר תפלת המנחה כשישב כ"ק אאזמו"ר להנפש, נגשו אליו הישישים ר' חיים אלי' ור' זלמן מאיר ואמרו, להיות כי ב"ה תורתם אומנתם, הנה כדין אינם מדקדקים בתפלה, ומפני ביטול תורה אינם שמים לב לפירושי המילות בתפלה. אמנם היום בשמעם את תפלתו כשהאריך בהפיסקא "ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו ה"א תורת

לקראת שבת

כו

חיים", הוקשה להם מהו פי' הבקשה "ברכנו אבינו כלנו כאחד", ומהו תוכן בקשת הברכה לברך באור פני עליון – היתכן כי כל ישראל יהיו שוין לברכה? למשל, אנחנו אשר זה עשרות בשנים הננו שוקדים בתורה בהתמדה רבה, ואברהם שלמה השמש יהיו שוין? ואיך בני-אדם יכולים לזכות למאור פניו של אור פני המקום ב"ה? ומה זה תורת חיים, והאם שתי תורות המה ח"ו וח"ו – אחת תורת חיים ואחת תורת מות?

כן הדבר, השיב להם כ"ק אאזמו"ר, כל ישראל שוים המה לברכה, והאנשים הפשוטים שבישראל הנה בתמימותם הם במעלה עליונה יותר וחשובים יותר למקום ב"ה מבעלי מדריגה בעיני עצמם. ותוכן הברכה בבקשת "ברכנו וגו' באור פניך" הוא ההבנה בהשגה אלקית, המבוארת במדרש ובאגדה ובזהר הקדוש והמוסבר בדברי חסידות. ויסיים כ"ק אאזמו"ר – "תורת חיים" איז תורה מיט יראת שמים פנימית. און דאס איז נאר ווען עס איז פאראן דער אור פניך, אן דעם אור פניך פון חסידות איז די תורה ניט קיין תורת חיים. [= "תורת חיים" היא תורה עם יראת שמים פנימית. וזהו רק כאשר ישנו ה"אור פניך", בלי ה"אור פניך" של חסידות התורה איננה תורת חיים].

דברי קדש הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע אינם דורשים ביאור, ומקור חיים המה לבעלי תורה לסדר עצמם באהלה של תורה ביר"ש פנימית.

והנה כל זה גם בגליא שבתורה, ובפרט בפנימיות התורה היא תורת החסידות, הנה עיקר ענין הלימוד וההשגה הוא בשביל העבודה, הן עבודה שבלב להתעורר בהתבוננות טובה, והן בעבודה בפועל בכירור וזיכוך המדות – לא רק בשינוי מרע לטוב ומשקר לאמת אלא – בקנין מדות מעולות ומשובחות ולהיות מעודן ("ווערען איידל") באמת בכל הענינים.

